

Researcher: Social Science Studies

(2020) Cilt 8 / Sayı 2, s. 62-80

Geliş Tarihi: 29.03.2020

Kabul Tarihi: 05.05.2020

Online Yayın Tarihi: 29.06.2020

Yansıtıcı Düşünme Uygulamalarının Etkisinin İncelendiği Lisansüstü Tezlerin Analizi

Eray EĞMİR¹, Fatmanur BEYCAN², Ayşe DEDE³

Özet

Bu çalışma, Türkiye’de 2008’den 2019 yılına kadar yazılmış, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezinde indekslenen ve bir ders bağlamında yansıtıcı düşünme uygulamalarının etkisini konu alan lisansüstü tezlerin incelenmesiyle oluşturulmuştur. Bu bağlamda, 18’i yüksek lisans, 9’u doktora tezi olmak üzere toplam 27 tane lisansüstü tez çalışması analiz edilmiştir. Bulgulardan hareketle 2008 yılından başlayarak incelemeler yapıldığında en çok tezin 2017 yılında yazıldığı ve bu yılı, 2015 ve 2014 yıllarının takip ettiği görülmektedir. Ayrıca bir yüksek lisans ve bir doktora tezi dışında yayın dilinin genellikle Türkçe olduğu belirlenmiştir. Çalışmaların konusuna bakılacak olursa çoğunlukla bazı uygulamaların yansıtıcı düşünmeye etkisi ve yansıtıcı düşünmenin akademik başarı veya tutuma etkisi üzerinde durulmuştur. Çalışmaların sıklıkla nicel araştırma desenleri ile tasarlandığı ve araştırmalarda deneysel yöntemin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte çalışmalarda yaygın olarak ölçek/anket ve başarı testleri kullanılmıştır. Veri analizi yönteminde ise içerik analizi, betimsel analiz, t-testi, tek yönlü ANOVA analizi ve non-parametrik testler kullanılmıştır. Çalışmaların sonuçlarına bakıldığında yansıtıcı düşünmenin akademik başarı veya tutum üzerine ve yapılan uygulamaların da yansıtıcı düşünme becerisi üzerine olumlu etkilerinin olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Yansıtıcı düşünme, düşünme, yansıtma, lisansüstü tez.

Analysis of Graduate Dissertations Examining the Effects of Reflective Thinking Practices

Abstract

This study was established by examining graduate thesis which investigated the impact of reflective thinking implementations in context of a course, indexed at the National Thesis Center of the Higher Education Council (YÖK), written in Turkey from 2008 to 2019. In this context, 27 thesis studies, 18 of which are master's and 9 of which are doctorate, were analyzed. Based on the findings, when the examinations are carried out starting from 2008, it is seen that the thesis was written most in 2017 and this year was followed by 2015 and 2014. In addition, apart from a master's and a doctoral thesis, it is generally determined that the languages of publications are Turkish. Considering the subject of the studies, in general, the effects of some applications on reflective thinking and the effect of reflective thinking on academic success or attitude were emphasized. Studies are often designed with quantitative research patterns, especially experimental research. In addition, scale/survey and achievement tests were used extensively in studies. In data analysis method, content analysis,

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, eegmir@aku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3054-1011

² Yüksek Lisans, Afyon Kocatepe Üniversitesi, beycanfatmanur1@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6539-6892

³ Yüksek Lisans, Afyon Kocatepe Üniversitesi, aysedede96@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8507-4313

descriptive analysis, t-test, one-way ANOVA analysis and non-parametric tests were used. Considering the results of the studies, it is possible to say that reflective thinking has positive effects on academic achievement or attitude, and the practices regarding reflective thinking skills develop reflective thinking skill.

Keywords: Reflective thinking, thinking, reflecting, graduate thesis.

GİRİŞ

Günümüz eğitim sistemi içerisinde öğrencilerden bilgi ve kavrama düzeylerini aşarak üreten, bilinenlerden hareketle yeni fikirler ortaya koyan bir profil beklenmektedir. Bilgi çağının en büyük özelliği düşünen ve bu düşünme süreci sonucunda üreten insanlara ihtiyacın artmasıdır. Bu durumun eğitim sistemine yansımaları her geçen gün daha da hissedilir hale gelmektedir. Üst düzey düşünme becerileri eğitim sistemlerinin geliştirmeyi hedeflediği ortak beceriler olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretim programları oluşturulurken de öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirecek düzenlemeler yapılması yaygın bir eğilim haline gelmiştir. Nitekim Türkçe Öğretim Programı'nın (2015) amaçlarına bakıldığında "Düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, yorumlama, analiz-sentez yapma ve değerlendirme becerilerini geliştirmek." ifadesi programın hedefleri arasında yer almaktadır. Bu ifadelere bakıldığında öğrencilerin üst düzey öğrenme becerilerini geliştirmek için öğretim programları bünyesinde çeşitli etkinliklerin tasarlandığı görülmektedir. Matematik Öğretim Programı'nın (2018) amaçlarında öğrencilerin problem çözme sürecinde kendi akıl yürütme süreçlerini keşfetmeleri, üstbilişsel bilgi ve becerilerini geliştirerek kendi öğrenme süreçlerini bilinçli bir şekilde yönetmeleri vurgulanmaktadır ki burada da üst düzey düşünme faaliyetlerine odaklanıldığı görülmektedir. Yine Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda (2018) öğrencilere kazandırılacak beceriler arasında karar verme, problem çözme, eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerine yer verilmiştir.

Düşünmek, eylemi çapı geniş olan bir daire gibidir. Pek çok alt beceri düşünme eyleminin içerisinde mevcuttur. Türk Dil Kurumu'na (2009) göre düşünme, duyum ve izlenimlerden, tasarımlardan ayrı olarak aklın bağımsız ve kendine özgü durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan yola çıkarak düşünme, çevresel etkilerden uzak biçimde aklın kendi bağlamında gelişen bir eylemdir. Eğitimde düşünme eylemi oldukça önemli görülmektedir. Özellikle güncel eğitim olgusunun anlam ve kapsamını değiştiren bilişsel ve yapılandırmacı yaklaşım ve öğrenme ilkeleri üzerinde önemli etkiler yapan çoklu zekâ, nörofizyolojik ve nörobiyolojik yaklaşımlar düşünme becerisinin eğitimde kritik bir konum edinmesini sağlamıştır. Bu nedenle özellikle Batı eğitim sistemindeki gelişmelerin düşünce üzerine yapılmış araştırmalardan büyük ölçüde etkilendiği görülmektedir (Üstün, 2001). Davranış kuramcıları düşünmenin, öğrenme olayının sonucu ya da ürünü olduğunu, biliş kuramcıları ise öğrenme gibi bir iç süreç olduğunu ileri sürmüşlerdir (Duban ve Yanpar Yelken, 2010).

Yapılandırmacılık ise yeni karşılaşılan bilginin önceki bilgilerle ilişkilendirilip anlamlandırılması esasına dayanır. Kant'a göre yeni bilginin eski bilgiyle birlikte değerlendirilip öğrencinin bu entegre bilgiye kendi yorumunu katması sonucu öğrenme

gerçekleşir. Yapılandırmacı yaklaşımın temelinde bireyin aktif katılımı ve bilgiyi anlamlandırma süreci vardır (Kesici, 2019). Düşünmenin pek çok türü vardır ve eğitim sürecinde geliştirilmesi ve kullanılması önemli görülen ve öğretim programları aracılığı ile odaklanılan düşünme becerileri şu şekilde sıralanabilir (Güneş, 2012); tümevarımsal düşünme, tümdengelsel düşünme, analitik düşünme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yansıtıcı düşünme. Bu çalışmada ise yansıtıcı düşünme üzerine yapılmış çalışmalar incelenerek yansıtıcı düşünme uygulamalarının eğitsel etkileri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Yansıtma ve Yansıtıcı Düşünme

Yansıtma eylemi Türk Dil Kurumu'na (2009) göre iletme, duyurmak, aktarmak anlamına gelmektedir. Bu tanımdan yola çıkarak yansıtma eylemi kişilerin bir konuyu açıklarken süreci irdeleyerek kendi düşüncelerini ve tutumlarını ortaya koyması veya bildirim haline dönüştürmesidir. Bundan hareketle yansıtma kişi tarafından bilinenlerin çevresine aktarılma işidir. 19. yüzyılda Dewey, öğrencilerin okulda öğrendikleri bilgi yapılarını yaşam içerisinde uygulamaya koymaları toplum açısından önemli olduğunu belirtmiştir (Shermis, 1992). Yansıtıcı düşünme, bir düşüncenin ya da bilginin ve bunların sonuçlandırılmasına yönelik bilgi yapısının aktif, çelişkisiz ve dikkatli bir biçimde düşünülmesidir. Yansıtıcı düşünmenin yetkin işlevi, şüphe ve belirsizliklerin yaşandığı durumları, kesin ve içerisinde çelişki barındırmayan bir şekle dönüştürmektir (Dewey, 1933).

Güneş (2012)'e göre yansıtıcı düşünme öğrencinin aktif olarak katıldığı eğitim ortamlarında kendi çabasıyla öğrendiklerini yaşama uyarlaması ve başkalarıyla paylaşma sürecini içeren bir düşünme biçimidir. Yansıtıcı düşünmeyi Ünver (2003), bireyin bilgiyi yapılandırması sürecinde öğrenme ya da öğretme yöntemine ve düzeyine yönelik olumlu ve olumsuz noktaların belirlenmesi ve belirlenen sorunların çözümüne ilişkin düşünme süreci olduğunu belirtmiştir. Bu tanımdan yola çıkıldığında yansıtıcı düşünme, öğrenme faaliyetleri esnasında oluşan yaşantılara yönelik öğrencilerin algıları ve sorun çözme kapasiteleri olarak görülebilir. Gelişen toplumlarda sorunlarının farkında olmak ve bu sorunları çözmeye yönelik düşünme sürecine girişmek oldukça önemli görülmektedir. Bu konuda yansıtıcı düşünme problem çözme becerisini destekleyen bir düşünme becerisi olarak karşımıza çıkar.

Yansıtıcı düşünme süreci birey tarafından gerçekleştirilen ve bireyin kendine has düşünsel ürünler ortaya çıkardığı yapılandırmacı bir süreçtir. Yansıtıcı düşünme, basit düşünsel bir süreç eğilimi değildir. Birey bu süreçte bir bilgi yapısını ya da bir konu hakkındaki düşüncelerini basit bir şekilde listelemez, ardışık bir şekilde ilişki kurarak bir sonuca varır (Gelter, 2003). Yansıtıcı düşünme öğrencinin özdenetimi ile ilişkilidir ve yansıtıcı düşünme ile öğrenciler kendi eylemlerini değerlendirerek geliştirme eylemi içerisine girerler. Sonuç olarak yansıtıcı düşünme öğrencilerin öğretim sürecinde edindiği deneyimler ve yaptıkları üzerinde dikkatli, aktif ve amaca dönük bir düşünme, sorgulama, değerlendirme ve bunun sonucunda davranışlarına ilişkin uygun düzeltmeler yaparak kendini geliştirmesi eylemidir.

Yansıtma, öğrenenin deneyime bir cevap biçimidir. Öğrenenin deneyim sonucu yaptığı çıkarımlar, yeni öğrenmeleri ile eski öğrenmeleri arasında kurduğu bağ öğretimin niteliğini arttırır. Ayrıca öğrenen kendi öğrenme stillerini geliştirerek öğretimin kalitesini arttırabilir. Öğrenenin istekleri ve özellikleri öğrenme faaliyetini etkileyen en önemli unsurdur. Öğrencinin yeni bilgiye yanıtı eski öğrenmelere dair tecrübelerle ilişkilidir. Aynı zamanda öğrencinin dünyayı algılama biçimlerinin de değişmesine katkı sağlar (Boud, Keogh ve Walker, 1994).

Ünver (2003) geleneksel öğrenme ile yansıtıcı öğrenmenin farkına dikkat çekmiştir. Geleneksel öğrenmede öğretmen ders içerisinde neyi, ne zaman ve nasıl yapacağını söyleyen otoriter bir öğretici konumundadır. Yansıtıcı öğrenmede ise öğrenciler kendi öğrenme hedeflerini belirlerler ve buna yönelik hareket ederler. Kendi sorumluluklarını bilirler ve sorumluluk almaktan kaçınmazlar. Geleneksel öğrenmede öğretmen öğrencilerin yanlışlarını bulup düzeltirken yansıtıcı öğrenmede ise öğrenciler buna gereksinim duymazlar. Kendi içsel motivasyonları ve öz yeterlilik algıları yüksektir. Fikirlerini açıklamada sıkıntı çekmezler ve grup çalışmalarında diğer bireylere göre daha ilımlı ve isteklidirler. Bunlarla beraber eğitim ile yaşantılar arasında olumlu bir bağ vardır. Öğrenciden okulda deneyimlediklerini çevrelerine, çevrelerinde deneyimlediklerini ise öğrenme ortamlarına getirmeleri istenir. Bu yüzden yansıtıcı öğrenme öğrenciyi her yönden etkilerken yansıtıcı düşünme de zihin yapısını geliştirmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada amaç, ülkemizde bir ders bağlamında yansıtıcı düşünme uygulamalarının etkisini konu alan ve YÖK Ulusal Tez Merkezinde indekslenen yüksek lisans ve doktora tezlerini, tür, dil, yıl, konu, yöntem, desen, örneklem türü, örneklem büyüklüğü, veri toplama aracı, veri analiz yöntemi değişkenleri açısından sistematik bir şekilde inceleyerek tematik eğilimleri belirlemektir.

Araştırmanın Önemi

Günümüz toplumunda insanlardan belirli becerileri kazanmış olmaları beklenmektedir. Bu beceriler arasında problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, kendini geliştirme, yansıtıcı düşünme gibi beceriler bulunmaktadır. Şüphesiz bu becerilerden en önemlisi üst düzey düşünme becerilerinden biri olan yansıtıcı düşünme becerisidir. Günümüz eğitim sisteminde öğrencilere yansıtıcı düşünmeyi kazandıracak kişi öğretmenlerdir. Öğrencilerine yansıtıcı düşünme becerisini kazandıracak öğretmenlerin de bu beceriye sahip olması beklenmektedir. Çünkü yansıtıcı düşünen bir öğretmen kendisini sürekli geliştirmeye çalışan, eksiklerini gören, eksiklerine göre düzeltmeler yapan ve kendini eleştirebilen bir konumdadır. Yansıtıcı düşünme becerisini kazanmış öğrencilerden kendi kararlarını alabilmesi, sorumluluk üstlenebilmesi, iletişim becerilerinin yüksek olması ve kendi eksiklerini fark edebilmesi beklenir.

Yansıtıcı düşünmenin öğrencilerin öğrenme sürecindeki önemi göz önüne alındığında, bu çalışmada Türkiye’de yansıtıcı düşünme uygulamalarına ilişkin yapılan tezlerin analizi gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma, yansıtıcı düşünme uygulamalarına

ilişkin çalışmalar derlenerek, bu bağlamdaki boşluğu gidermek amaçlanmaktadır. Öğrencilerin ve öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme becerilerinin, hangi unsurları etkilediği veya hangi unsurlardan etkilendiğine dair temalar oluşturulması çalışmanın genel hedefidir. Bu yolla yansıtıcı düşünmenin öğrencilerdeki ve öğretmen adaylarındaki önemine ilişkin alanyazına katkı yapılması amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, var olan durumu tanımlamayı ve ortaya çıkarmayı amaçlayan betimsel bir araştırmadır. Betimsel araştırmalar verilen durumu olabildiğince tam ve ayrıntılı bir şekilde açıklamayı ve olayı olduğu gibi belirlemeye çalışan araştırmalardır. Betimleyici bir araştırmada herhangi bir ilişkinin olup olmadığı araştırılır (Tanrıöğen, 2014).

Evren ve Örneklem

Bu araştırmada 19 Aralık 2019 tarihi itibarıyla YÖK Ulusal Tez Merkezinden PDF uzantılı olarak erişilebilir 27 adet doktora ve yüksek lisans tezine ulaşılmıştır. Bu çalışmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örneklemede belli bir özelliğe sahip olunan çalışmalar ele alınır. Bu özellikler ise çalışma başında araştırmacı tarafından belirlenmektedir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2012). Çalışma oluşturulurken belirlenen ölçütler aşağıdaki gibidir;

- YÖK Ulusal Tez Merkezi üzerinde aramalar 'yansıtıcı düşünme' ve 'yansıtıcı' kelimeleri ile sınırlandırılmıştır.
- Yapılan sınırlandırmadan sonra filtreleme kısmına 'dersi' ibaresi yazılarak konu alanı daraltılmıştır.
- Çalışmalarda yayın dili Türkçe ve İngilizce olan çalışmalar dikkate alınmıştır.
- Çalışma bağlamında bildiri, makale gibi yayınlar ele alınmamış sadece YÖK Ulusal Tez Merkezi üzerinden ulaşılan 27 tez incelenmiştir. Bu nedenle tezle ilgili yapılan çalışmalardan ziyade tezin kendisi ele alınmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma sürecinde veriler doküman analizi yöntemi ile elde edilmiştir. Doküman analizi ikincil ve birincil kaynakların taranarak var olan durumdan çıkarım yapmaya yarar. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Ayrıca nitel araştırmalarda doğrudan görüşmenin ya da gözlemin olanaksız olduğu durumlarda kullanılan ya da geçerlilik ve güvenilirliği arttırmak için kullanılan bir modeldir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Erişilen çalışmalar doküman incelemesi tekniği kullanılarak belirlenen ölçütler uyarınca incelenmiştir. Her temaya göre yapılan inceleme sonucunda frekans ve yüzde hesaplamaları yapılarak elde edilen veriler tablolaştırılarak sunulmuştur.

Değişkenler belirlenirken, becerinin öğretmen eğitimindeki yerinin ortaya konması açısından önemli olan değişkenler seçilmeye çalışılmıştır. Araştırma, çalışmanın türü, dili, yapıldığı yıl, konu alanı, yöntemi, deseni, örneklem türü, örneklem büyüklüğü, veri

toplama aracı, veri analiz yöntemi başlıklarından oluşmaktadır. Çalışma yapılırken toplam 27 çalışma belirlenen başlıklara göre incelenmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sürecinde belirlenen temalara göre incelenen 27 çalışmaya ilişkin elde edilen veriler frekans ve yüzde değerlerine göre sunulmaktadır. Araştırmada ilk olarak öğretmen eğitiminde yansıtıcı düşünme uygulamalarına ilişkin ülkemizde yapılan tez çalışmalarının türlerine göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Çalışmaların Tür Temasına Göre Dağılımı

Yayın Türü	f	%
Yüksek Lisans	18	66,7
Doktora	9	33,3
Toplam	27	100

Tablo 1’deki veriler incelendiğinde Türkiye’de yansıtıcı düşünme uygulamalarına dair yapılan tez çalışmalarında yüksek lisans tezlerinin daha çok olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmaların 18 tanesinin yüksek lisans tezi, 9 tanesinin ise doktora tezi olduğu görülmektedir.

Araştırmada ikinci olarak tez çalışmalarının dil değişkenine göre dağılımı Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Çalışmaların Dil Temasına Göre Dağılımı

Yayın Dili	f	%
Türkçe	25	92,5
İngilizce	2	7,5
Toplam	27	100

Tablo 2 incelendiğinde yansıtıcı düşünme ile ilgili ülkemizde yapılan tez çalışmalarında genellikle Türkçe’nin yayın dili olarak kullanıldığı görülmüştür. 27 tane doktora ve yüksek lisans tezinin 25 tanesinde Türkçe yayın dili olarak kullanılırken sadece 2 tanesinde İngilizce yayın dili olarak kullanılmıştır. Bunların da yüksek lisans tezi olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada üçüncü olarak çalışmaların yapıldığı yıl temasına göre dağılımı Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Çalışmaların Yıl Temasına Göre Dağılımı

Yayın Yılı	f	%
2019	4	14,8
2018	3	11,1
2017	5	18,5
2015	4	14,8
2014	4	14,8
2013	2	7,4
2012	1	3,7
2010	2	7,4

2009	1	3,7
2008	1	3,7
Toplam	27	100

Tablo 3'teki veriler incelendiğinde yansıtıcı düşünmeyle ilgili çalışmaların 2008 yılında başladığı görülmektedir. 2008 yılında bir çalışma yapılmıştır. 2008'i takip eden yıllarda sayı benzer düzeyde olsa da 2014 yılında sayı artış göstermiş ve dörde çıkmıştır. Çeşitli dersler bağlamında yansıtıcı düşünme ile ilgili en çok 2017 yılında çalışma yapılmıştır ve çalışma sayısı beştir.

Araştırmada dördüncü olarak çalışmaların konusuna göre dağılımı Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Çalışmaların Konularına Göre Dağılımı

Yayın Konusu	f	Alt başlık
Bir program/uygulama/yöntemin yansıtıcı düşünmeye etkisine ilişkin çalışmalar	13	Yansıtıcı günlük (4)
		İşbirliğine dayalı öğrenme (2)
		Entegrasyon matrisi modeli (1)
		Blog kullanımı (1)
		Allosterik öğrenme modeli (1)
		Oyun ve etkinlik destekli ters yüz modeli (1)
		MEB Vitamin eğitim yazılımı (1)
		Tahmin et-gözle-açıkla yöntemi (1)
		Öz değerlendirme (1)
		Akran değerlendirme (1)
Yansıtıcı düşünmenin bağımsız değişken olduğu çalışmalar	11	Akademik başarı (9)
		Öğrenmeye/derse yönelik tutum (8)
		Tarihsel okuryazarlık (1)
		Yaratıcı yazma becerileri (1)
		Çevreye yönelik tutum (1)
Yansıtıcı düşünme ile birtakım olguların ilişkisine yönelik çalışmalar	3	Bilimsel süreç becerileri (1)
		Özerk öğrenme düzeyi (1)
		Başarı yönelimleri (1)
		Akademik stres (1)

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde ülkemizdeki yansıtıcı düşünmeye ilişkin çalışmaların çoğunluğunun bir program/uygulama/yöntemin yansıtıcı düşünmeye etkisine ilişkin çalışmalar olduğu görülmektedir. Bunlar içerisinde etkisi en çok çalışılan olgular ise yansıtıcı günlükler ve işbirliğine dayalı öğrenme etkinlikleri olmuştur. Bunu takiben yansıtıcı düşünmenin bağımsız değişken olduğu çalışmalar alanyazında sık çalışılan bir kategoriyi meydana getirmektedir. Burada akademik başarı ile derse veya öğrenmeye yönelik tutum, yansıtıcı düşünme becerisinin etkisinin en çok çalışıldığı değişkenler olmuştur. Bunun ardından yansıtıcı düşünme ile özerk öğrenme düzeyi, başarı yönelimleri ve akademik stres gibi olguların ilişkisini inceleyen çalışmalar gelmektedir.

Araştırmada beşinci olarak çalışmaların yöntemlerine göre dağılımı Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Çalışmaların Yöntem Temasına Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemi	f	%
Nicel	20	74,1
Nitel	4	14,8
Karma	3	11,1
Toplam	27	100

Tablo 5'te verilenlere göre tez çalışmalarında nicel yöntemin nitel ve karma yönetime göre daha çok kullanıldığı göze çarpmaktadır. 27 doktora ve yüksek lisans tezinin 20'sinde nicel yöntem kullanılırken yedi tanesinde nitel ve karma yöntem kullanılmıştır. Ayrıca nicel yöntemlerin içerisine nitel yöntemlerin yerleştirildiği de göze çarpmaktadır. Bu durum da konunun detaylı ve çok yönlü anlaşılmasına çalışıldığının göstergesidir.

Araştırmada altıncı olarak çalışmaların desenlerine göre dağılımı Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Çalışmaların Desen Temasına Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemi	Araştırma Deseni	f	%
Nicel	Deneysel	17	62,9
	Tarama	3	11,1
	Toplam	20	74,0
Nitel	Durum çalışması	3	11,1
	Olgubilim	1	3,7
	Toplam	4	14,8
Karma	Açıklayıcı sıralı	2	7,4
	Deneysel iç içe	1	3,7
	Toplam	3	11,1
TOPLAM		27	100

Tablo 6 incelendiğinde araştırma kapsamındaki çalışmaların büyük kısmında nicel desenlerin kullanıldığı görülmektedir. İncelenen 27 tezin 20 tanesinde nicel desenler kullanılmıştır. Nitel yöntem desenlerinden durum çalışması ve olgubilim deseninde yapılan çalışmaların sayıca daha az olduğu görülmektedir. Toplam 4 çalışmada nitel desenlerden yararlanılmıştır. Bununla beraber karma yöntem araştırmaları da iki doktora tezi ve bir yüksek lisans tezi olmak üzere üç tezde karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmada yedinci olarak çalışmaların örneklem türüne göre dağılımı Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Çalışmaların Örneklem Türü Temasına Göre Dağılımı

	Örneklem türü	f	%
Ders	Yabancı Dil	6	22,2
	Fen Bilimleri	5	18,5
	Sosyal Bilgiler	4	14,8
	Matematik	3	11,1
	Türkçe	2	7,4
	Hayat Bilgisi	2	7,4
	Bilişim Teknolojileri	2	7,4
	Genel Konfeksiyon	1	3,7
	Biyoloji	1	3,7
	Genel Kimya	1	3,7
	TOPLAM	27	100
Grup	Öğrenci	23	85,18
	Öğretmen Adayı	4	14,81
	TOPLAM	27	100

Tablo 7’deki veriler incelendiğinde ülkemizde yansıtıcı düşünme alanında yapılan çalışmaların en çok yabancı dil dersinde yapıldığı görülmektedir. Elde edilen verilere göre derse ilişkin dağılımda ilkokul, ortaokul ve lise seviyesinde neredeyse bütün derslere ait çalışmaların olduğu görülmüştür. Çalışmaların 23 tanesinin ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite seviyesindeki öğrencilere uygulandığı, 4 tanesinin ise üniversitelerde öğrenim görmekte olan öğretmen adayları öğrencilere uygulandığı görülmüştür. Öğrencilerin kademelere göre dağılımı incelendiğinde 5 ilkokul, 14 ortaokul, 3 lise ve bir tane de üniversite kademesinde öğrenci grubunun olduğu görülmektedir.

Araştırmada sekizinci olarak çalışmaların örneklem büyüklüğüne göre dağılımı Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Çalışmaların Örneklem Büyüklüğü Temasına Göre Dağılımı

Örneklem Büyüklüğü	f	%
1-30	6	22,2
31-60	8	29,6
61-90	6	22,2
91 ve üzeri	7	25,9
Toplam	27	100

Tablo 8’deki veriler incelendiğinde araştırma kapsamında incelenen çalışmaların genellikle küçük ve orta büyüklükte örneklem üzerinde çalıştığı görülmektedir. Araştırmaların çoğunluğunda deney ve kontrol grubu bulunması sebebiyle örneklem sayılarının birbirine yakın ve az sayıda olduğu görülmektedir.

Araştırmada dokuzuncu olarak çalışmaların veri toplama araçlarına göre dağılımı Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Çalışmaların Veri Toplama Aracı Temasına Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemi	Veri Toplama Aracı	f	%
Nicel	Ölçek/Anket	23	41,0
	Başarı Testi	12	21,4
	Toplam	35	61,4
Nitel	Görüşme	10	17,8
	Doküman tarama	7	12,5
	Gözlem	3	5,3
	Alternatif değerlendirme	1	1,7
	Toplam	21	37,6
TOPLAM		56	100

Tablo 9’a bakıldığında yapılan araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama aracının ölçek/ anket olduğu görülmüştür. Ölçeklerde ise beşli ve üçlü likert tipi kullanılmıştır. Bunun sebebi ise çalışmaların nicel yöntemi ağırlıklı olarak kullanmasıdır. Ölçek/anketten sonra ise en çok kullanılan veri toplama araçlarının başarı testleri ve nitel yöntemler bünyesinde kullanılan görüşme olduğu görülmektedir. Konunun derinlemesine ve çok yönlü ele alınması için nicel veri toplama araçlarının yanına nitel veri toplama araçları da eklenmiştir. Burada ise en çok görüşme ve doküman tarama bünyesindeki günlükler kullanılmıştır.

Araştırmada onuncu olarak çalışmaların veri analiz yöntemine göre dağılımı Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Çalışmaların Veri Analiz Yöntemi Temasına Göre Dağılımı

Veri Analiz Yöntemi	Alt Kategori	f	%
Betimsel	Frekans/Yüzde	9	13,84
	Ortalama/Standart Sapma	2	3,07
	Toplam	11	16,91
Kestirimsel	t-testi	19	29,23
	Non-Parametrik Testler	13	20
	ANOVA/ANCOVA	8	12,30
	Korelasyon Testleri	1	1,53
	Toplam	41	63,06
Nitel	İçerik Analizi	6	9,23
	Betimsel Analiz	5	7,69
	Doküman İnceleme	1	1,53
	Betimsel+İçerik Analizi	1	1,53
	Toplam	13	19,98
TOPLAM		65	100

Tablo 10 incelendiğinde çalışmalarda sıklıkla kestirimsel yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Kestirimsel yöntemlerden t testi, non-parametrik testler, ANOVA/ANCOVA ve korelasyon testlerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte

çalışmalarda nitel analiz yöntemlerinden ise içerik analizi ve betimsel analiz gibi yöntemlere başvurulduğu görülmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Düşünmek sınırsız bir eylemdir ve aklın çevresiyle ilişki içerisinde yürüttüğü yani çevresel etkilerle ilintili bir süreç olarak ifade edilebilir. 21. yüzyıl becerileri düşünme eylemi üzerine inşa edilmiş ve bireylerden bu becerilere sahip olmaları istenmiştir. Bu nedenle 2005 yılından itibaren eğitim sisteminde ve öğretim programlarında yenilikler yapılmış ve programlarda öğrencilerin bu becerileri kazanması ya da var olan becerilerini geliştirmesi için etkinlikler tasarlanma yoluna gidilmiştir. Bu becerilerden biri olan yansıtıcı düşünme; eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme ile birlikte hem günlük hayatta hem de derslerde bireylerden beklenen üst düzey düşünme becerilerindedir. Güneş (2012)'e göre yansıtıcı düşünme istendik ya da istenmedik öğrenmelerin bireyin hayatında uygulaması ve çevresine aktarması sürecidir. Bu çalışmada ülkemizde yazılan lisansüstü tezlerin çeşitli dersler bağlamında yansıtıcı düşünmeyi nasıl ele aldıklarına bakılmıştır. Elde edilen bulgulardan yola çıkılarak çıkarımlarda bulunulmuştur.

Üst düzey düşünme becerilerinden olan yansıtıcı düşünme becerisinin çeşitli dersler bağlamındaki etkisini inceleyen 27 adet tez çalışması yapılmakla birlikte bu tezlerin 18'i yüksek lisans 9'i ise doktora tezi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bulgulardan hareketle akademik anlamda doktora düzeyinde yazılan tezlerde yansıtıcı düşünmenin daha az ele alındığı görülmüştür. Bu bulgulara paralel olarak Akdemir ve Karakuş (2016)'un yaptıkları meta-analiz çalışmasında da 23 tane yüksek lisans tezi ve 4 tane de doktora tezi incelemiştir ki bu durum çalışmamızın bulgularıyla paraleldir. Bu bağlamda yansıtıcı düşünme ile ilgili doktora tezlerinin sayıca henüz istenen seviyeye ulaşmadığı görülmüştür ve özellikle doktora düzeyinde yazılan tezlerde yansıtıcı düşünmenin ele alınmasının oldukça ehemmiyetli olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca yazılan tezlerin yayın dillerine bakıldığında 25 tanesi Türkçe 2 tanesi ise İngilizce olarak yazılmıştır. İngilizce ve Türkçe yayın dillerinde yazılan tezler arasındaki farkın fazla olması, ülkemizde uluslararası literatürde takip edilen çalışmaların az olduğunu göstermektedir. Aradaki farkın kapanması ve uluslararası literatürde takip edilen çalışmaların sayıca artması gerektiği ifade edilebilir.

2005 yılında yenilenen eğitim programında davranışçı yaklaşımdan yapılandırmacı yaklaşıma geçilmesiyle üst düzey düşünme becerilerinin önemi artmıştır. Öneminin artmasıyla birlikte Türkiye'de yansıtıcı düşünme ile ilgili çalışmaların da başladığı görülmektedir. Türkiye'de çeşitli dersler bağlamında yansıtıcı düşünmeyle ilgili çalışmalar en erken 2008 yılında yapılmıştır. Bunu takiben devam eden beş yılda çalışmaların sayısı benzer şekilde devam etmiş olup 2014 yılında çalışmaların sayısında artış görülmüştür. 2014, 2015 ve 2019 yıllarında dört çalışma, 2017 yılında beş çalışma, 2018 yılında ise üç çalışmanın yapıldığı belirlenmiştir.

Çalışmada incelenen diğer tema, çalışmaların konusu olmuştur. Buna göre yapılan çalışmada incelenen konular bir program, uygulama veya yöntemin yansıtıcı düşünmeye etkisi, yansıtıcı düşünmenin bağımsız değişken olduğu çalışmalar ve

yansıtıcı düşünme ile birtakım olguların ilişkisine yönelik çalışmalar olarak kategorize edilmiştir. Bununla birlikte incelenen çalışmalarda en çok yansıtıcı günlüklerin yansıtıcı düşünme becerisine etkisi ve yansıtıcı düşünme becerisinin akademik başarı ve tutuma etkisine odaklanan çalışmalar yer almaktadır. Bununla birlikte birçok olgunun yansıtıcı düşünmeye etkisi veya bu beceri ile ilişkisi çalışmalarda konu edilmiştir.

Çalışmaların yöntem temasına göre dağılımı incelendiğinde nicel yöntemin nitel ve karma yönteme göre daha çok tercih edildiği görülmüştür. Nicel yöntemden elde edilen bulguların genellenebilir olması çalışmalarda nicel yöntemi kullanma durumunu arttırmaktadır. Fakat çalışmalar nicel olarak yürütülse bile içerisinde nitel verilere de yer vermişlerdir. Bu durum ise çalışmanın derinliğini ve çok yönlülüğünü arttırmıştır. Bunların dışında kendi başına nitel ve karma yöntemler oldukça az kullanılmıştır. Bu çalışmanın bulgularına paralel olarak Yılmaz'ın (2018) '*Düşünme Becerilerine İlişkin Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi*' adlı çalışmasında yazılan tezlerde % 68 oranında nicel yöntemin kullanıldığı % 19 karma ve % 13 nitel yöntemlerin kullanıldığı belirlenmiştir.

Eğmir (2019) '*Öğretmen Eğitiminde Yansıtıcı Düşünme Uygulamalarına İlişkin Türkiye'de Yapılmış Çalışmaların Analizi*' adlı çalışmasında ise bu araştırmanın aksine Türkiye'de yapılmış çalışmalarda nitel yöntemin nicel ve karma yönteme göre daha fazla kullanıldığı belirtilmiştir. Eğmir'in (2019) çalışmasında yüksek lisans ve doktora tezlerinin yanında makale çalışmalarının da ele alınması nitel yöntemin kullanılma durumunu arttırmıştır. Koç (2015) ise yaptığı çalışmada yüksek lisans tezlerinde nitel ve karma yönteme göre % 61'lik oranla nicel yöntemin kullanıldığını tespit etmiştir. Doktora tezlerinde ise en çok kullanılan yöntem olarak karma yöntemi göstermiştir. Bu çalışmada is doktora tezlerinde de nicel yöntemin baskın olarak kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak nitel, nicel ve karma yöntemlerin aynı oranda çalışmalarda kullanılması gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Çalışmaların desenlerine göre farklılaşma durumu incelendiğinde nicel yöntemin kullanılmasına paralel olarak nicel yöntem desenlerinden deneysel desenin tez çalışmalarında sıklıkla tercih edildiği görülmektedir. Genellikle kontrol ve deney gruplu çalışmalarda yansıtıcı düşünmenin çeşitli değişkenlere etkisi incelendiğinden öntest-sontest yönteminin kullanılması oldukça olağandır. Nicel çalışmalar içerisine nitel verilerin eklendiği çalışmalarda ise durum çalışmaları ya da öğretmen- öğrenci görüşleri alınmıştır. Karma yöntem ve nitel yöntem desenleri sayıca oldukça azdır. Bu durum veri çeşitliliğini düşürmekte ve çalışmaların benzer sonuçlar doğurmasına neden olmaktadır.

Çalışmaların örneklem türü açısından incelenmesinde alt başlıklar ders ve gruptur. Ders başlığında ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite derslerini kapsayan toplam on ders bulunmaktadır. Bu dersler yabancı dil, Türkçe, matematik, sosyal bilgiler, fen bilimleri, hayat bilgisi, bilişim teknolojileri, biyoloji, kimyadır. En çok çalışma bulunan ders yabancı dil dersidir. Yabancı dilden sonra fen bilimleri ve sosyal bilgiler olmuştur. Kaşarcı (2013) yaptığı yüksek lisans tezi kapsamında en çok sosyal ve fen dersleri bağlamında becerinin incelendiği sonucuna varmıştır. Bu çalışmaya paralel olarak sosyal ve fen grubu derslerinin yoğun olarak ele alındığı görülse de yabancı dilin de bu çalışmada elde edilen bulgulara göre sık ele alınan bir ders olduğu söylenebilir. En az

çalışma bulunan dersler ise genel konfeksiyon dersi, biyoloji ve kimya dersleridir. Grup başlığında çalışmaların öğretmen adayı veya öğrenci üzerinde yapılması incelenmiştir. Bulunan sonuçlara göre 27 çalışmanın 24'ü öğrenciler üzerinde üçü ise öğretmen adayları üzerinde yapılmıştır. Akdemir ve Karakuş'un (2016) yaptıkları çalışmada elde edilen bulgulara göre ilkokul ve ortaokul düzeyinde ele alınan çalışmaların yükseköğretim düzeyinde ele alınan çalışmalardan fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

Çalışmaların örneklem büyüklükleri incelendiğinde örneklem büyüklükleri 1-30, 31-60, 61-90 ve 91 üzeri olarak belirlenmiştir. Örneklem büyüklüğüne göre çalışmalar benzer oranda dağılmıştır. İncelenen çalışmaların geneli deney ve kontrol grubundan oluştuğu için örneklem büyüklüğü 31-60 arasında yoğunlaşmıştır. Kaşarcı (2013)'nın yaptığı araştırmada ise çalışmaların örneklem büyüklüğünün orta büyüklükte sayılabilecek örneklemeler olduğu sonucuna varılmıştır. Buradan da deney kontrol gruplu çalışmaların yoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmada incelenen araştırmalarda genel olarak nicel yöntemlerde kullanılan ölçek/anket veri toplama aracı kullanılmıştır. Çoktan seçmeli başarı testleri de ölçek/anketten sonra en çok kullanılan veri toplama aracı olmuştur. Nitel verilerde ise gözlem, görüşme ve dokümanlar sıkça kullanılmıştır. Örneklem grubunun özelliklerini öğrenmek için ise kişisel bilgi formları kullanılmıştır. Özbey ve Şama (2017)'nin yaptıkları çalışmada ölçek kullanımının diğer veri toplama araçlarına göre daha çok kullanıldığı görülmektedir ve bu çalışmanın bulgularını destekleyecek nitelikte araştırma sonuçları ile paraleldir.

Seçer, Ay, Ozan ve Yılmaz'ın (2014) araştırmalarında ULAKBİM veri tabanı ve rehberlik ve psikolojik danışma alanında yayın yapan toplam 24 dergi analiz kapsamına alınmış ve bu dergilerde yayınlanan toplam 250 makale incelenmiştir. Yapılan incelemeler ve bulunan bulgular doğrultusunda veri toplama aracı olarak ağırlıklı olarak ölçek/anket kullanıldığı ve araştırma eğilimlerinin nicel yöntem üzerine olduğu belirlenmiştir ki bu araştırma bulguları da yapılan araştırmanın bulguları ile paraleldir.

Çalışmalar veri analiz yöntemleri temasına göre betimsel yöntem, kestirimsel yöntem ve nitel yöntem başlıkları altında incelenmiştir. 27 çalışmada en çok kestirimsel yöntem kullanılmıştır. Betimsel ve nitel yöntemlere göre analiz edilen çalışmalar benzer sayıdadır. Çalışmalarda toplam 41 tane kestirimsel analiz yöntemi kullanılmış olup bunlar toplam çalışmaların % 64'ünü oluşturmaktadır. Kestirimsel yöntemler olarak t-testi, korelasyon testleri, ANAVO/ANCOVA ve non- parametrik testler kullanılmıştır. Betimsel yöntemlerde frekans ve yüzde hesaplamaları ile ortalama ve standart sapma kullanılmış; nitel yöntemlerde ise betimsel analiz ve içerik analizi sıkça kullanılmıştır. Özbey ve Şama (2017) ise yaptıkları araştırmada parametrik testlerin daha çok kullanıldığını belirtmişlerdir. Bu durumda kestirimsel analiz yönteminin daha çok kullanıldığı bu çalışma ile de teyit edilmiştir.

Son olarak incelenen çalışmaların çeşitli dersler bağlamında sonuçlarına yer verilmiştir. Çalışmaların sonuçlarına genel olarak bakılacak olursa yansıtıcı düşünme ile akademik başarı ve tutum arasında doğrusal bir ilişki olduğu söylenebilir. Dört çalışmada araştırmacılar yansıtıcı düşünme etkinliklerinin MEB'in programda önerdiği

etkinliklere göre daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştirdiğini, bu etkinlikleri öğrencilerin programda önerilen etkinliklerden daha çok sevdiğini, daha çok katılım gösterdiklerini ve daha kolay benimsediklerini belirlemiştir. Çalışmaların öneriler kısmında ders kitaplarında, öğretim sürecinde, programların tasarlanması aşamasında yansıtıcı düşünme etkinliklerine yer verilmesi ve üst düzey düşünmeyi gerektiren ve problem çözmeyi kapsayan derslerde daha çok kullanılması gerektiğinden bahsedilmiştir. Bununla birlikte yansıtıcı düşünme akademik başarıyı artırırken akademik stres üzerinde etki gösterdiği görülmemiştir. Ayrıca bir çalışmada yansıtıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilere dair akademik başarıyı ve kitap okuma alışkanlığını geliştirdiği görülmektedir. Diğer yandan öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda yansıtıcı düşünme etkinliklerini sevdiğini ve diğer derslerde kullanılmasını istedikleri ortaya konmuştur (Altuntaş, 2019; Bilgiç, 2017; Erdoğan, 2019; Ersözlü, 2008; Gedikoğlu, 2015; Güneş, 2015; Keskinkılıç, 2010; Kırnık, 2010; Yavuz, 2017; Yetim, 2014; Yiğitel, 2015)

Yansıtıcı düşünmeye, allestorik yöntem, teknoloji entegrasyon matrisi, işbirlikli öğrenme ve MEB vitamin eğilim yazılımlarının etkisinin incelendiği çalışmalarda ise çalışma sonuçlarına göre bu yöntemlerin yansıtıcı düşünme üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Bu yöntemler kullanıldığında öğrencilerin akademik başarıları ve yansıtıcı düşünme eğilimlerinin arttığı çalışmaların sonucunda açığa çıkarılmıştır. Bu sonuçlara bakılarak yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanan etkinliklerin yansıtıcı düşünmeye ve öğrencilerin akademik başarılarına olumlu yönde etki ettiği ifade edilebilir (Babaoğlu, 2018; Erbil, 2014; Sünkür, 2013; Tenkoğlu, 2017; Yavuz, 2017; Yıldırım, 2013).

Öğrencilerin ve öğretmen adaylarının tuttukları günlükler ve yazdıkları bloglarda yansıtıcı düşünmenin etkisi açıkça görülmektedir. Öğretmen adaylarının etkinliklerini anlattıkları kısımda yansıtma ve eleştirel yansıtma boyutunda yazdıkları görülmüştür. (Aksar, 2018; Cengiz, 2014; Çiğdem, 2012; Korkmazgil, 2009). Çalışmalarda yapılan başarı testlerinde yansıtıcı düşünmenin sonuca büyük bir etkisi olmadığı görülmüşse de dersin tutumuna, başarı puanlarına, ders notlarına yansıtıcı düşünmenin etkisinin büyük olduğu görülmüştür. Özellikle yansıtıcı düşünme becerisi gelişmiş bireylerin derse olan ilgisinin arttığı saptanmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarında öz-değerlendirme ve akran değerlendirme üzerinde yansıtıcı düşünmenin oldukça etkili olduğu da incelenen çalışmalarda ortaya çıkarılmıştır (Çakır, 2019; Dursun, 2015; Gümüşok, 2014; Türk, 2017).

Yansıtıcı düşünme ile özerk düşünme ve başarı eğilimleri arasında yapılan çalışma da pozitif bir ilişki olduğunu ortaya konmuştur. Yani yansıtıcı düşünme öğrencilerin özerk düşünme ve başarıya olan eğilimlerini olumlu yönde etkilemektedir (Ilıman, 2018). Yansıtıcı düşünmenin akademik başarıya direkt etkisi olduğu kadar düşünme becerileri üzerine de etkisi olduğu görülmüştür. Sonuç olarak incelenen çalışmalar özelinde yansıtıcı düşünme etkinliklerinin kalıcı öğrenmeler ortaya çıkardığı, öğrencilerin derse olan tutumlarını olumlu etkilediği, akademik başarıları üzerinde olumlu sonuçlar doğurduğu çalışmalar ile saptanmıştır. Ayrıca çeşitli model ve yapılandırmacı etkinlikler kapsamında yürütülen öğretimlerin hem yansıtıcı düşünme üzerine hem de öğrencilerin akademik başarıları üzerine etkili olduğu belirlenmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda çalışmaların nicel yöntemde yoğunlaştığı görülmüştür bu yüzden araştırmacıların nitel ve karma yöntem üzerine yoğunlaşması önerilmektedir. Ayrıca yapılan incelemeler sonucunda yansıtıcı düşünmeyle ilgili yayın dilinin Türkçe olması uluslararası yayınlarda takip edilen çalışma sayısının azlığını göstermektedir. Bu yüzden çalışmaların yayın dilinin İngilizce olarak yapılması öneri olarak ifade edilebilir. Bununla beraber daha çok doktora tezi yazılmasının, becerinin derinlemesine incelenmesi noktasında faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, H. & Karakuş, M. (2016). Yaratıcı drama yönteminin akademik başarı üzerine etkisi: bir meta-analiz çalışması. *International Journal of Active Learning*, 1 (2), 55-67.
- Aksar, M. (2018). İlköğretim fen bilimleri dersinde kullanılan yansıtıcı düşünmeyi geliştirici öğrenme günlükleriyle sürecin değerlendirilmesi ve günlükler hakkında öğrenci görüşleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Altuntaş, L. (2019). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin matematik dersinde problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerileri ile matematik dersine yönelik tutum ve başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Babaoğlu, H. M. (2018). 5. sınıf İngilizce dersinde allosterik öğrenme modelinin öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerilerine etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Siirt Üniversitesi, Siirt.
- Bilgiç, C. (2017). İlköğretim öğrencilerin problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerileri ve sosyal bilgiler dersi akademik başarıları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Boud, D., Keogh, R. & Walker, D. (1994). *Reflection: Turning experience into learning*. New York City: Nichols.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cengiz, C. (2014). Fen bilgisi öğretmen adaylarının genel kimya laboratuvarı dersinde hazırladıkları yansıtıcı günlüklerin yansıtıcı düşünme ve akademik başarıları üzerine etkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Çakır, A. (2019). İlköğretim 7.sınıf sosyal bilgiler dersinde yansıtıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin tarihsel okuryazarlık başarılarına ve tutumlarına etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Çiğdem, H. (2012). Bilişim teknolojileri öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersinde blog aracılığı ile tuttukları günlüklerin yansıtıcı düşünme düzeylerine etkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Dewey, J. (1933). *How we think: A restatement of the relation of reflective thinking to the educative process*. Boston: Heath and Company.
- Duban, N. & Yanpar Yelken, T. (2010). Öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimleri ve yansıtıcı öğretmen özellikleriyle ilgili görüşleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimsel Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 343-360.
- Dursun, F. (2015). Yansıtıcı düşünmeyi geliştirici tekniklere göre hazırlanan genel konfeksiyon teknolojisi dersi programının akademik başarı ve tutuma etkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

- Eğmir, E. (2019). Öğretmen eğitiminde yansıtıcı düşünme uygulamalarına ilişkin Türkiye’de yapılmış çalışmaların analizi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 194-212.
- Erbil, D. G. (2014). İlkokul 3.sınıf Hayat Bilgisi dersinde işbirlikli öğrenme yönteminin öğrencilerin akademik başarılarına, demokratik tutumlarına ve yansıtıcı düşünme becerilerine etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Erdoğan, R. (2019). İlkokul 4. sınıf Türkçe dersinde yansıtıcı düşünme destekli yaratıcı yazma çalışmalarının öğrencilerin yaratıcı yazma becerilerine etkisinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.
- Ersözlü, Z. N. (2008). Yansıtıcı düşünmeyi geliştirici etkinliklerin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Gedikoğlu, E. (2015). Yansıtıcı düşünme etkinlikleri destekli modüler öğretimin 5. sınıf bilişim teknolojileri ve yazılım dersinde öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Gelter, H. (2003). Why is reflective thinking uncommon. *Reflective Practice*, 4 (3), 337-345.
- Gümüşok, F. (2014). İngiliz dili öğretmen adaylarını değerlendirme sürecine dahil etme: Uygulama dersinde yansıtıcı düşünme olarak öz-değerlendirme ve akran-değerlendirme. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Güneş, F. (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 32, 127-146.
- Güneş, K. (2015). Bilim sanat merkezi öğrencilerinin problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerileri, matematik dersine yönelik tutumları ve matematik başarılarının incelenmesi etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Ilıman, M. (2018). Özerk öğrenme, yansıtıcı düşünme ve başarı yönelimleri arasındaki ilişkiler: İngilizce dersi örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Kaşarcı, İ. (2013). Proje tabanlı öğrenme yaklaşımının öğrencilerin akademik başarı ve tutumlarına etkisi: Bir meta-analiz çalışması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Kesici, A. (2019). Eğitimde postmodern durum: Yapılandırmacılık, *İnsan & İnsan*, 6 (20), 219-238.
- Keskinkılıç, G. (2010). İlköğretim 7. sınıf fen ve teknoloji dersinde uygulanan yansıtıcı düşünmeye dayalı etkinliklerin bilimsel süreç becerilerinin gelişimine ve başarıya etkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kırnık, D. (2010). İlköğretim 5.sınıf Türkçe dersinde yansıtıcı düşünmeyi geliştirici etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Fırat Üniversitesi, Elazığ.

- Koç, S. E. (2015). Türkiye’de ilköğretim programlarının değerlendirilmesine yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi (2005–2014). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 198-216.
- Korkmazgil, S. (2009). Uygulama dersinde blog kullanımı yabancı diller eğitimi bölümündeki öğretmen adaylarının yansıtıcı düşüncelerini nasıl geliştirir? *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- MEB (2018). *Matematik dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler dersi (4-7. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB (2015). *Türkçe dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınevi.
- Özbey, Ö. F. & Şama, E. (2017). 2012-2016 arasındaki yıllarda çevre eğitimi kapsamında yayımlanan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 212-226.
- Seçer, İ., Ay, İ., Ozan, C. & Yılmaz, B. (2014). Rehberlik ve psikolojik danışma alanındaki araştırma eğilimleri: Bir içerik analizi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (41), 49-60.
- Shermis, S. S. (1992). *Critical thinking: Helping students learn reflectively*. Bloomington: EDINFO Press.
- Sünkür, M. Ö. (2013). Fen ve teknoloji dersinde tahmin et-gözle-açıkla yöntemi ile desteklenmiş yansıtıcı düşünmeye dayalı etkinlik uygulamalarının değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Tanrıöğen, A. (2014). (Ed.) *Bilimsel araştırma yöntemleri* (4. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tenkoğlu, H. (2017). Fen bilimleri dersinde teknoloji entegrasyon matrisi modelinin öğrencilerin teknoloji standartları, yansıtıcı düşünme becerileri ve akademik başarılarına etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Amasya Üniversitesi, Amasya.
- Türk, N. (2017). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yansıtıcı düşünme uygulamalarının öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ve çevreye yönelik tutumlarına etkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Güncel Türkçe sözlüğü*. <https://sozluk.gov.tr> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 21.11.2019)
- Ünver, G. (2003). *Yansıtıcı düşünme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Üstün, G. (2011). Sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri ile demokratik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yavuz, A. (2017). İlkokul hayat bilgisi dersinde bilişim teknolojileri destekli yansıtıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin ders başarısına ve tutumuna etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.

- Yavuz, Ö. (2017). İşbirliğine dayalı öğrenmenin İngilizce dersinde akademik başarıya, derse yönelik tutuma, yansıtıcı düşünme becerisine ve algılanan araçsallık düzeyine etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Yetim, N. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinde yansıtıcı düşünme becerisi, akademik stres düzeyi ve yabancı dil dersi akademik başarı ilişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, N. (2013). Ortaokul 5. sınıf fen ve teknoloji dersinde kullanılan MEB vitamin eğitim yazılımının öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerine ve erişilerine etkisinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Yılmaz, N. Y. (2018). Düşünme becerilerine ilişkin lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri ve Öğrenme Teknolojileri Dergisi*, 1 (1), 32-38.
- Yiğitel, S. (2015). Ortaöğretim biyoloji dersi öğretiminde uygulanan yansıtıcı düşünmeyi geliştirme etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarı ve tutumları üzerindeki etkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Gazi Üniversitesi, Ankara.